

Den norske
Rhododendronforening

Lapprosen

Medlemsblad Nr. 3/2005

8. Årgang

Lederen har ordet

Vi er på veg inn i en ny vintersesong etter en nokså ”normal” sommer her på Vestlandet. Det har vært godt med nedbør og tilstrekkelig varme til å få en god vekst i våre rhodoer. Vårblomstringen har vært ganske middels. Det har imidlertid vært mer enn vanlig med ”remonterende ” høstblomstring. Særlig har *Rh. calostrotum riparoides* Rocks form og *Rh. 'Curlew'* blomstret rikt i august-september. Også *Rh. 'Cunningham's White'* og enkelte repens hybrider har glimtet til med ny blomstring.

Til Årsmøtet i Bergen 22.mai møtte 19 stemmeberettigede (av vel 300 medlemmer i foreningen) + 7 ledsagere. Det sittende styre ble gjenvalgt, rekneskapet ble godkjent, medlemskontingenten for 2006 blir kr.200.- pr år som før, og budsjettet ble godkjent med et underskudd på kr. 12.000,- da foreningens økonomi er god. Den viktigste saken på dette årsmøte var vedtaket om å etablere en lokalavdeling for Vestlandet, Rhododendron-Vest, på lik linje med Rhododendron –Øst og Rhododendron-Sør. Til denne lokalavdelingen vil ca. 160-170 medlemmer sokne, dvs. vel halvparten av foreningens medlemmer. Dette vedtaket vil medføre en betydelig tapping av hovedforeningens midler dersom man opprettholder det samme tilskudd til Rhodo-Vest som til de to andre lokalavdelinger, dvs. kr. 50.- pr medlem pr år. Styret vil derfor til neste årsmøte legge frem en sak vedr. det årlige tilskudd fra hovedforeningen til lokalforeningene.

Foreningens Rhododendrontur til Skottland i april hadde deltakere fra både Sør, Øst og Vest. Vi fikk med oss store Rhododendron opplevelser og naturintrykk fra en stor del av Skottland. (se egen omtale inne i bladet). Fellesturen til Kyrkjebø og Ingvald Austrheims ”Rhododendron-plantasje ” var også en uforglemmelig opplevelse. En er ikke nødt til å reise til det store utland for å oppleve Rhododendron på sitt beste! Lokalavdelingene Sør og Øst jobber godt med allsidige aktiviteter. Avdeling Vest er etablert med et interimsstyre, og avdelingen er godt i gang . Foreløpige planer for neste år: Det er sannsynlig at årsmøte 2006 blir lagt til Rhododendron-Sør i Arendal den 20.mai. Det forberedes en Rhododendron-tur til Danmark og Nord-Tyskland ca. 21.- 28. mai. (se egen notis inne i bladet.)

LAPPROSENS redaksjonskomite: Anne Rieber har sittet i redaksjonskomiteen helt siden bladets første nummer, nr 1/98, og hun har gjort en kjempeinnsats for bladet i 8 år. Hun ønsker nå å bli fritatt for jobben, og styret takker henne på det hjerteligste for innsatsen.

Redaksjonen består nå kun av to medlemmer, og de ønsker sterkt å knytte til seg en tredje person. Kjenner du noen, eller kan du tenke deg selv, så kom igjen! Og til oss andre: Hjelp dem med å skaffe lødig stoff til LAPPROSEN!

God høst og Vinter !

Pål A. Skagseth

Innhold

Lederen har ordet	2
Innholdsfortegnelse	3
Protokoll fra Årsmøtet i DnR	5
En reisebeskrivelse til Sichuan Kina 2004. Del 1 av 3	6
Lave, gamle rhododendronsorter	12
På jakt etter lapprosa	14
<i>Rhododendron ochraceum</i> – spennende nytt	17
Redaksjonens tips til skribenter i Lapprosen	18
Formering à la Rheodor Felgen	19
Hageselskapets Hagekulturpris 2005 til Ingvald Austrheim	20
Skottlandstur 2005	22
Medlemsmøte 15 november i Vest	25
Førjuls møte i Øst	25
Protokoll fra årsmøte i DnR avd. Øst	26
Referat fra Fagdag i Øst	27
Hagebesøk i Østfold	28
De store plantejegerne. Del 3	30
Utstilling av rhododendronbilder	34
Vi ønsker din e-postadresse!	34
Samarbeid er tingen!	35
Min favoritt <i>Rh. 'Teddy Bear'</i>	36
Planter til våren 2006	38
Styre og redaksjon, adresser	39

Fotos:

Forsiden: Nærfoto av lapprosa. Foto Ole Jonny Larsen.

Baksiden: Ingvald Austrheim, vinner av Hageselskapets Hagekulturpris 2005.

Foto Brage Byrå.

Neste nummer av Lapprosen kommer i januar 2006.

Stoff til bladet må være redaksjonen i hende innen 28.desember og kan sendes til Anne Tafjord – Kirkebø, Strandbk.15, 5101 Eidsvågneset eller til Gerd Jørgensen, Kirkeveien 33, 5072 Bergen, eller bruk e-post til redaksjonen (se adresser nest siste side). Bilder kan sendes som papirkopier, slides eller elektronisk som vedlegg til e-post.

Nye medlemmer

Styret ønsker følgende nye medlemmer velkommen i foreningen:

Marie G. Borlaug	Syltebærhaugen 19	6995 Kyrkjebø
Onsøy Planteskole v/ Magne Bratt Dvergsdal	Elingårdsveien 42	1621 Gressvik
Margunn Helene Herland Hansen		6985 Atløy
Lars-Henrik Holm		6899 Balestrand
Leif-Johan Igeltorp	Midtkleiva 16	5119 Ulset
Marianne Jebsen	Løkdalsveien 20	1440 Drøbak
Reidar Johnsen	Terahagen	5745 Aurland
Finn Aleth Larsen	Dyrhaugen 9	5516 Haugesund
Frantz Mjøllem	Fabrikkgaten 5	5059 Bergen
Willy Mæland	Handeland	4462 Hovsherad
Camilla Berg Olsen	Vesleengvegen 19	2819 Gjøvik
Kjetil Pekeberg	Ellingskollen	2100 Skarnes
Per-Otto og Malgorzata Simonsen	Orreveien 9	4820 Froland
Ellen Johanne Skofteland	Skofteland	4520 Sør-Audnedal
Gjermund Stormoen	Løkkedalsveien 20	1440 Drøbak
Solveig Sørbotten	Redalsgrend	6817 Naustdal
Egil A. Sæle		5334 Hellesøy
Ellen Telnes		5357 Fjell
Torhild Skram Vatne	Ole Brinchs vei 6	5232 Paradis
Bendik Vinsjevik	Moldmyrveien 30	5412 Stord
Liv Marit Økland		5554 Valevåg
Else Hol Øyen	Watvedtveien 27	1782 Halden
Jonvar Otto Aarvik		6084 Larsnes

Den Norske Rhododendronforening

Protokoll fra Årsmøtet 22.05.2005, kl.11.00 til ca. kl 12.30.

Møtet ble holdt i Det norske arboret, Milde, Bergen. Tilstede: 19 stemmeberettigede og 7 led-sagere. Styreleder Pål Skagseth ønsket velkommen. Ingen hadde merknader til dagsordenen.

Sak 1: Anders Kvam ble foreslått til møteleder. Turid H.Bergerøy til sekretær og Anne Rieber og Torbjørn Gjesteland til å underskrive protokollen.

Sak 2: Årsberetningen ble gjennomgått punktvis. Den ble enstemmig vedtatt (m/en mindre justering for avd.Øst/avd. Sør/ombygting vedr. A. Arne og T. Bergerøy.)

Sak 3: Regnskapet ble gjennomgått. Det ble enstemmig vedtatt.

Sak 4: Fastsettelse av kontingent. Styret hadde foreslått kr. 250,- pr. år. Etter en debatt ble man enige om å avvente en eventuell forhøyelse. Det ble enstemmig vedtatt å opprettholde dagens sats på kr. 200.- .

Sak 5: Budsjettforslag. Det fremlagte budsjettforslag ble enstemmig vedtatt.

Sak 6: Innkomne forslag: Styret ba om at det ble opprettet en ny lokalavdeling "Den Norske Rhododendronforening avd. VEST." Forslaget ble vedtatt med 17 stemmer. 2 stemte i mot. Det foreslåtte interimstyre konstituerer seg selv.

Sak 7 : Valg av leder, styremedlemmer og varamedlemmer. Valgkomiteens forslag ble enstemmig vedtatt.

Sak 8: Valg av 2 revisorer. Valgkomiteens forslag ble enstemmig vedtatt.

Sak 9: Valg av valgkomite: Anders Kvam, Inga Olsen og Anne Rieber ble enstemmig gjenvalgt for ett år.

Sak 10: Fastsettelse for tid og sted for neste årsmøte. Styret fikk fullmakt til å avgjøre dette senere(enstemmig).

Ref:
Turid H. Bergerøy
(sign. 23/5-05.

Anne Rieber
Gjesteland
(sign.27/5-05)

Thorbjørn Lem
(sign. 27/5-05)

En rejsebeskrivelse til Sichuan, Kina i 2004.

Del 1 av 3.

Ved Torbein Stein

Efter mine foredrag i Værløse og Gedved er jeg blevet opfordret til også at delagtiggøre de medlemmer, som ikke var til et af de to møder, i nogle af de mange oplevelser, vi havde i Sichuan, som ikke er blevet berejst så meget af danske grupper. Det hele begyndte allerede under hjemturen fra Yunnan i 2002, hvor vi blev enige om, at dette måtte gøres endnu engang, men til et nyt område. Planlægningen begyndte med det samme. Desværre var to fra gruppen i 2002 ikke i stand til allerede i 2004 at tage af sted igen, men vi fandt to andre, nemlig Bent Henriksen og Jes Hansen. Vi 4 andre var Bent Ernebjerg, Hans Eiberg, Jesper Holck Andersen og forfatteren af dette eventyr, for det blev et eventyr, og tilmed med den rigtige slutning. Vi kom godt hjem.

Begyndelsen var at få etableret en kontakt til Kina, og endnu engang var Det Botaniske Institut i Kunming den pude, vi trygt lagde vores hoved på. Vi blev spurgt om, hvad vi ville, og efter en periode på et lille år med rigtig mange e-mails mellem Danmark og Kina var en plan ved at tage form Bent E., Hans og Jes var dem i vor gruppe, der søgte højt og lavt i bøger, på nettet og hvor det ellers var muligt at få vristet oplysninger ud om denne provins. Vi ville så gerne anvende de veje, fundet på kort over Sichuan, som ville begrænse vores køretid ganske betragteligt. Vor planlægningsgruppes gode løsninger, viste sig at være stier, hvor selv en Yakokse hellere ville finde på at løbe på vandski over Storebælt end at gå.

Det vi gerne ville, og det vores kinesiske venner kunne, gik dog efterhånden op i en højere enhed. Vi forlod København den 20. maj og fløj via Bangkok direkte op til Chengdu, som er hovedstaden i Sichuan. Vi var vel fremme på Minshan Hotellet med 4 stjerner sidst på eftermiddagen den 21. maj. Positionen på hotellet er N 30.39.091 E 104.03.835, rart at vide, når vi skal finde det igen sidst på turen. Det var et godt hotel, og vel installeret på værelset blev den bærbare computer tændt og LAN kablet på skrivebordet monteret, og vupti mails hjem samtidig med at man kunne høre Danmarks Radio. Verden er godt nok ved at blive lille.

Chengdu er på godt 8 mio. mennesker, og det føltes, som om de alle var ude på vejene på en gang. Temperaturen var små 30 grader, og solen skinnede. Hvilken tur dette lagde op til.

Allerede i Bangkok fik vi smagt på den stærkt krydrede mad, vi havde i vente i Kina, idet en af os seks var på bryllupsrejse og derfor måtte give en lille middag i Bangkok Lufthavn i den anledning. Bruden, ja hun var derhjemme men fik en mail fra hotellet i Chengdu. En god nats søvn, der var tiltrængt, og et lige så godt morgenmåltid, som vi ville komme til at savne de næste små tre uger, var ovre, og vi begyndte vort eventyr.

Turen her til Kina er, selv om det er en rhodotur, også en tur med indlagte seværdigheder, kinesisk kultur og folkløse. Vi begyndte da også med kultur, idet vi i Leshan på vej til byen Omei skulle besøge verdens største Buddha, som er mere end 70 meter høj. Det er et meget stort og spændende tempelområde, og allerede her var vi virkelig imponeret over alle de mange turisternes tilstedeværelse. Der var fyldt med små, højttalende kinesere og desuden seks lidt tavse men høje vesterlændinge. Positionen 4 N 29 32 989, E 103 46 255.

Videre gik det til Omei eller Emei; dette navn er hverken kineserne eller vi blevet enige om. Igen kom vi til et godt hotel, men stjernerne var begyndt at dale, så her var kun 3 af slagsen. Men stadig internetkontakt på værelset. Navnet Hong Zhu Shan Hotel. Søndag 23. maj. Bent H. og jeg er lige gået uden for hotellets dør. Det er lidt køligt, og der er småregn i luften. Vi befinder os 512 meter over havet, N 29 33 982 E 103 26 439 her ved hotellet i Omei, og vi er 134 Km fra Chengdu i fugleflugtslinie.

Vi har nu været afsted i 3 døgn og skal om lidt op til de første små og store rhodoer; blodet løber bare lidt hurtigt. Vi har været inde et sted for at købe billet; vi tre på over 60 skulle kun betale pensionistpris 60 Yuan, de andre skulle af med det dobbelte. (En Yuan er lig en krone). Vi blev fotograferet, og billedet blev kopieret ind på billetten. Der er virkelig check på os her. Man kan ikke snyde med billetten. Ind igen i den samme bus og videre. Kort tid efter ankom vi til enden af vejen, og herfra skulle vi videre i tovbane, hvor vi betalte 40 Yuan for at køre op. I første omgang besluttede vi, at vi ville gå ned; så vidt vides er der ca. 500 meter fra tovbansens start og op til toppen, som ligger 3073 m.o.h.

Vi kom fint op til The Golden Top på positionen N 29 31 480 E 103 20 151. Vi kørte med tovbanelige op i en sky, og hele dagen gik vi rundt i en våd, grå masse, hvor skyens vanddamp fortættede sig på blade og grene, for derefter at dryppe ned på småplanter og os, der kravlede rundt for at finde små spændende ting i det våde mos. Hans fandt en smadderflot *Rh. nitidulum* var. *omeiense*, en lille meter høj

Magnolia i tempelhave i Bauguan Templet 24. maj

og noget bredere. Desuden fandt vi *Rh. faberi*, *Rh. strigillosum*, *Rh. pachytrichum* eller *Rh. monosematum* og *Rh. oreodoxa*, samt *Rh. argyrophyllum*, *Rh. ambiguum* og *Rh. Calophytum*. At der også var orkideer her, skal da blot nævnes.

Her til morgen den 24. maj skal vi videre til Wawushan, men starter dagen med lidt kultur på et kloster, der hedder Baoguan, i udkanten af Omei. Det blev revet ned under kulturrevolutionen men er nu genopbygget i samme stil, betalt af den kinesiske stat. Et meget spændende sted med rigtig mange dejlige motiver. Det er godt, at jeg har min PC'er med, så jeg kan læsse billederne af på den med det samme hver dag. Jeg tog på hele denne tur næsten 1500 fotos, så skiftet til det digitale er en fantastisk udfordring. Dagen i dag bliver en lang dag, hvor der skal tilbagelægges nogle kilometer, nemlig ca. 250 af slagsen, og så er den dag gået. Undervejs stoppede vi 3-4 steder for at indtage noget frokost, men ingen steder faldt i god jord hos vores to guider, så det endte med, at vi kørte lige igennem og fik en sen, men dejlig frokost kl. 14.30 på Hotel Wawushan, vores næste overnatningssted. Hotellets standard er nede på 3 af de små stjerner eller 2 af de store. Her skal vi sove i to nætter for at få en hel dag oppe på Wawushan. Vi er de eneste gæster, der har fundet frem til dette fjernt beliggende sted. Turistsæsonen er ikke begyndt endnu, og vi er generelt meget ene på de hoteller, vi bor på. Der er kun varme på værelserne om aftenen. Der hvor vi spiser, ja, der er den udendørs temperatur altså mellem 8 og 15 grader, så vi spiser morgenmad fuldt feltmæssigt, dog uden handsker da det ellers bliver for svært med spisepindene.

25. maj og Wawu Shan er foran os. Vi bliver kørt op til en hejs: hvilke luksusbjergbestigere vi er! Der, hvor vi hopper ind i hejsens enkeltmandskabiner, er positionen N 29 40 260 E 102 57 196. Højden er 1980 m.o.h. Vi kører opad med ca. 3 km i timen, og vi kommer op til næsten 2700 meter, førend vi stiger ud. Positionen her er N29 39 485E 102 56 992. Også her regner det, og dråberne trommer på regntøj og paraply. Det minder mig om mine sommerferier i telt på Anholt!

Nå, vi har kun den ene dag heroppe, så vi skal nyde det, så længe vi kan. Vi har snakket om at gå ned, men det område, vi er kørt op over, er så stejlt, at jeg har besluttet at blive stolehejsset ned. På vejen op har jeg set *Cornus kousa* i blomst og meget store *Rh. calophytum* med en vidunderlig nyvækst. Surt, at man ikke også kan se dem i blomst.

Som noget af det første fandt vi *Rh. dendrocharis* voksende oppe i træerne i alt det dejlige våde mos. Sjovt, at denne for mig ukendte plante for nylig har været som samlemappeside.

Heldigvis er den heftige regn i nat nu gået over i en stille, men vedvarende regn. Hvad har vi så fundet her oppe? Jo bl.a. *Rh. ambiguum*, flot gul form, en *Rh.*

maculiferum samt en *Rh. wiltonii*. Lidt senere *Rh. wasonii* og *Rh. orbiculare*. Næsten ingen nævnt, næsten lige så mange glemte.

Rh. maculiferum på Wawu Shan 25. maj

Vi havde en spændende dag deroppe, måske for spændende, idet man troede mere på fornemmelserne end på de to GPS'er vi havde med; de sagde gå til venstre, men fornemmelsen sagde til højre. Vi gik til højre alle seks, 'we will all go together when we go', og vi fandt tilbage til kabinestationsstationen, men kors hvor var jeg træt. Jeg måtte sidde ned og satte mig ind i en enkeltmandskabine, som stod stille foran mig, og vupti så kørte den, førend vi alle var samlet. Jeg havde det lidt dårligt med sådan at køre ned uden at have tjek på alle, selv om jeg vidste, at de nok skulle nå det. Jeg nød så turen ned i gennem de store *Rh. calophytum* træer men blev dog først rigtig glad, da vi alle seks var samlet og kunne nå den sidste bus hjem til hotellet. Siden fik vi at vide, at vores to guider, som var med deroppe, og som vi fulgtes med de første 3-4 timer, også mistede orienteringen. De kom dog også ned med hejsen, men kun fordi man havde ventet på dem; men bussen var kørt, så de var blevet nødt til at skaffe en taxa. Hvad har man guider til?

På min diktafon har jeg indtalt som følger:

“Det har været en meget flot dag i dag, selv om vi har gået med paraply hele dagen. Venstre arm er helt kvæstet, fordi man på en og samme tid skal fotografere og tørre kamera af; og det drypper ned fra alt, så det er ikke helt morsomt. Men planterne elsker det, og vi har set en masse spændende planter, dog ikke så mange i blomst, og vi har da også fået en hel masse med hjem Det regner her oppe næsten hver dag, så der er mos på alle træer, og hver gang der er en klump mos, er der en rhodo, ikke kun *Rh. dendrocharis*, men også storbladede, som så vokser oppe i træerne, indtil de bliver så store, at de skvatter ned.”

Vi skal videre den 26. maj, men først får vi et typisk morgenmåltid på Hotel Wawushan, som syder af kinesisk kvalitet, når det er dårligst. Men ikke underligt; i en nybygning ved siden af hotellet arbejdede man kl. 7 i går aftes, og man er i gang igen nu kl. 7 morgen. Hvem kan lave kvalitet i 12 timer for 3-4 kroner i timen? Undskyld, tilbage til morgenmaden denne lidt kolde og fugtige morgenstund. Den

består til morgen, som så ofte før, af en risvælling kogt på vand, to slags dampkogte boller, en klæbrig masse med noget ris i pakket ind i mørkegrønne blade og vel nok kogt, men i hvert fald kolde, et hårdkogt æg pr. mand, lunkne og grønne inden i; ingen salt! Hertil pulverkaffe som vi selv har med. Jo da, det er ikke hver morgen, man bliver så forspist.

Denne dag er igen en køredag. Den blev et par timere længere end beregnet, da vi kørte forkert rundt om en sø; det betød at vi fik set den meget lange sø i mange timer. Det, man havde regnet med var en bro over søen, viste sig at være en dæmning, som kun cykler og knallerter måtte bruge. Mange timer senere spiste vi en dejlig frokost i byen Ya'an, og derefter var der nogle, der var ude for at købe regnslag, da ikke alle havde det helt rigtige tøj med til heldagsregn i felten. Her i bussen lavede Hans, Jes og jeg en liste over hvad vi fandt på WaWu Shan og Emie Shan.

Naturhybrid mellem *Rh. ambiguum* og *Rh. concinnum*

På WaWu Shan blev det til:

Rh. ambiguum, mange *Rh. maculiferum*, *Rh. longesquamatum*, *Rh. watsonii*, *Rh. orbiculare*, *Rh. wiltonii*, *Rh. oreodoxa*, måske *Rh. przewalskii*, måske *Rh. rufum*, *Rh. faberi*, *Rh. argyrophyllum*, *Rh. dendrocharis* og *Rh. calophytum*.

På Mt. Emei så listen således ud:

Småbladede *Rh. ambiguum*, *Rh. nitidulum* ssp. *omeiense*, *Rh. nitidulum* alm., *Rh. faberi* mange med og uden indument, *Rh. oreodoxa*, *Rh. monosematum*, *Rh. calophytum*, *Rh. argyrophyllum* var. *omeiense*.

Det er da ret imponerende, og vi er alle meget tilfredse på trods af vejret. Vi er nu kommet ind på en af de tre hovedveje, der går fra Kina til Lhasa i Tibet. Vi er ved at køre op i Erlang Shan bjergmassivet. Den vej, vi kører på, kommer fra Shanghai og er i alt ca. 6000 km lang. Den blev bygget i halvtredserne af det kinesiske militær for hurtigt at kunne få styrker frem til den del af Kina. Der omkom ca. en

person pr. kilometer under byggeriet. Ved positionen N 29 51 837 E 102 18 848 gør vi holdt, klokken er 16.19 og højden 2115 m.o.h. Her er der lavet en tunnel for nylig for at undgå at køre hele vejen op over passet, så vi mister botaniseringen deroppe. Tunnelen er 4150 meter lang, tosporet og et kæmpe fremskridt i denne del af Kina. På den anden side kører vi langs Dadu He (He betyder flod), og de bjerge, den snor sig i mellem, har alle sne på toppen. Det er første gang vi ser det. Vi har lige passeret en bro, hvor der skulle betales for at komme over. De er lærenemme i det kommunistiske Kina, hvor alle er lige. Vi overnatter undervejs på Hailuogou Changzheg Hotel. Her skal vi efterlade vores egen bus, når vi skal op i endnu en nationalpark. Vores bus er nemlig for stor med 24 sæder i stedet for 22.

27. maj, og vi er på vej op på Minya Konka, mellem venner kaldet Gongga Shan. Vi kører i en minibus, så al vores bagage er i en anden. Vi kan ikke undvære noget, da vi skal bo deroppe i tre dage, så derfor denne løsning.

OBS! Denne spennende reiseberetning fortsetter i neste nummer!

Gongga Shan, verdens 11. højeste fjell. Det var fremme ca. 30 sekund!

Lave, gamle rhododendronsorter

Ved Per M. Jørgensen

Eldre rhododendronsorter blir oftest høye og "leggy" med årene. Der finnes imidlertid noe få, i dag lite kjente, men dyrkningsverdige, gamle, lave sorter. Dette ble jeg påminnet om under et besøk i en lokal planteskole der det sammen med vanlig 'Cunningham's White' var plassert en lav, rent hvit-blomstrende sort som ikke hadde noe sortsnavn (Fig.2). Jeg syntes å dra kjensel på en som jeg for 25 år siden hadde fått opplyst var ute av produksjon, den sagnomsuste, knappt meterhøye, 'Helene Schiffner' fra 1893. Den viste det seg ved nærmere ettersyn å være. Sorten ble laget av den tyske rhododendronforederen T.J.R. Seidel (1861-1918) (Fig.1) som var mest opptatt av hard-

Traugott J. R. Seidel fotografert c.1900 (Fig. 1)

førhet, og var den som begynte med å bruke 'Cunningham's White' som podningsunderlag. Av alle hans sorter ble 'Helene Schiffner' den mest populære, særlig i England, spesielt etter at den berømte hagearkitekten Gertrude Jekyll (1843-1932) som elsket hvite blomster, brukte den i sine anlegg, bl.a. på Sissinghurst. Det var hennes favorittrhododendron, og sant å si fantes det ingen riktig tilsvarende i Storbritannia.

'Helene Schiffner' i Fantoft hagesenter 2005 .
Foto: Gerd Jørgensen. (Fig. 2)

'Herkulus' i Arboretet på Milde.
Foto: Terhi Pousi (Fig. 3)

Det er litt uklart hvordan Seidel lyktes å få til en så lav sort, siden man mener at den rene hvite fargen kommer fra *Rh. arboreum* var. *album*, noe også bladverket vitner om. Muligens hadde han en morplante med "dverggen-er" som han også brukte i andre sammenhenger. Det kan neppe være noen tilfeldighet at han også fikk frem en annen lav hvitblomstret sort 'Herkulus' (Fig.3) som riktignok har svakt fiolette blomster og er noe høyere (vel meteren) og løsere i veksten, men er villig og blomsterrik. Han fikk også til en ganske lav (vel meteren) sort med blåfiolette blomster, 'Effner' (Fig.4). Åpenbart var han for tidlig ute med disse sortene - man brukte normalt ikke slike små busker i hagene på den tiden.

Eviggrønne rhododendron skulle være store og prangende i parker i engelsk landskapsstil! Det var bare da Gertrude Jekyll inkluderte den ene i sine anlegg at 'Helene Schiffner' fikk popularitet. Nå er smaken en annen og vi har fått alle de flotte, lave yak-hybridene, men særlig i kalde regioner, er disse gamle sortene fremdeles aktuelle, og 'Helene Schiffner's' elegante hvite blomster er neppe blitt overtruffet av de modernere sortene. Det er lett å forstå Gertrude Jekylls begeistring for den!

'Effner' ved parkeringsplass, Fana folkehøyskole.
Foto: Terhi Pousi (Fig. 4)

I Storbritannia hadde man ingen liknende, og man var vel heller ikke spesielt interessert i å fremavle slike. Den eneste lave sort av noen betydning der, var 'Christmas Cheer' (Fig.5) med rosa, krusete kronblad, men den ble opprinnelig brukt til å drives i blomst inne juletider som et supplement til juleasalea. Den har imidlertid vist seg god også utendørs. I min barndoms gate var det et eldre par som hadde en slik oppsiktsvekkende tidligblomstrende rhododendron (kom alltid i mars) i sin hage. Den stammet fra en potteplante de hadde fått til sitt bryllup straks etter århundreskiftet 1900, så den var åpenbart i bruk som inneplante også her i landet. Nå kan den med fordel brukes som en tidlig vårblostmrende sort utendørs.

'Christmas Cheer' i vår hage. Foto: Gerd Jørgensen (Fig. 5)

På jakt etter lapprosa

Tekst og foto ved Ole Jonny Larsen

Svært få ville reise 50 mil på én dag for å se en 5 cm høy unnselig plante. Og de fleste ville heller aldri finne den. Men når entusiasmen er stor nok og kjentmann er med, er ingen ting umulig.

Rhododendrontusiastene Knut Grebstad og Trond Jordal med kjentmann Kristian Venås til høyre studerer lapproseblomster. Den siste entusiasten er artikelforfatteren, Ole Jonny Larsen.

Rhododendron lapponicum, eller lapprose, vår eneste "egentlige" ville rhododendron, vokser rundt hele Nordkalotten. Den finnes i Russland gjennom hele Sibir, i Korea, i det nordlige Japan, i Alaska og Canada, på Grønland og i noen fjellområder i USA. I Norge har lapprosa en todelt utbredelse. Den vokser i små områder i Jotunheimen, i Nord-Gudbrandsdalen og i Romsdal. Det andre området er i Nord-Norge fra Saltdal til Porsanger. I sør – Norge vokser den svært høyt til fjells, men i nord går den lavere ned. En tror at lapprosa kan ha overlevd istida på nunatakliggende fjelltopper og siden spredt seg utover i større områder. Dette kan ha skjedd på flere kontinent.

Lapprosa er kjent blant botanikere og andre planteinteresserte og selvfølgelig blant rhododendronfolk, men få har sett den. Dette skyldes både at den vokser på få steder og at den er så liten at de fleste overser den. Blomstringa kommer kort etter at snøen går og er over på noen få uker, altså før de fleste har begynt å gå i fjellet om sommeren.

Å lete på måfå er fåfengt. Det skal mer enn flaks til å finne planten uten kjentmann. Dette visste den lille gruppa med rhododendrontusiaster fra Ålesundsområdet - Trond Jordal, Knut Grebstad, Egil Valderhaug og artikelforfatteren, alle medlemmer av den Norske Rhododendronforening - da de planla sin *Lapponicum-ekspedisjon* i vår. I våre egne hager kan vi til sammen beskue rundt 400 rhododendronarter fra Asia, Europa og Amerika, men den aller nærmeste, den norske Lapprosa, hadde vi aldri sett. For min egen del må jeg innrømme at det var litt pinlig å bli spurt om den norske ville rhododendronen da jeg en gang besøkte den danske Rhododendronforening. De hadde vanskelig for å forstå at jeg aldri hadde sett den. Trolig var den opplevelsen en viktig spore til at denne turen kom i gang.

Via Arnulf Ringstad på Gjøvik kom vi i kontakt med Kristian Venås fra Garmo, pensjonert rektor som i over 20 år har vært vegviser for botanikere i fjella rundt Lom. Han var mer enn villig til å ta oss med og fulgte nøye med i snøsmeltinga for å plukke ut rette helga. Er man for tidlig ute, er det ingen blomstring, og noen korte uker senere er det hele over. Fjellplantene har kort sesong og har hastverk med å blomstre og sette frø før frost og snø igjen tar tak i landskapet.

Turen fra Ålesund opp til Lom nesten fem timer når en kjører via Stryn. Heldigvis kan en følge en god bomveg fra Garmo og opp i selve fjellet. Når en forlater bilen, er en allerede godt over 1000 meter. Lapprosa vokser i dette fjellområdet fra ca 1200 til 1500 meter. En meget sprek 74-åring viste veg og kommenterte fjellplanter på veien. Han har tidligere vandret mye i området med den kjente botanikkprofessoren Olav

Rhododendron ochraceum

Ved Pål A. Skagseth

En nyintroduksjon av gammel rhododendron

Subgenus: Hymenanthes.

Sectio: Ponticum.

Subsectio: Maculifera.

”*Rh. ochraceum* er kanskje den mest betydningsfulle, distinkte og spennende nyintroduksjon i de senere årene.” (Glendoick Gardens plantekatalog for 1999)

Jeg fikk min første *Rh. ochraceum* C + H 7052, fra Glendoick Gardens i 1999. Den var da ca 25 cm høy. Planten har senere vokst jevnt og sikkert, har vist god trivsel, og er nå blitt en fin, rund og tett busk, ca.80 cm høy og ca 80 cm i diameter. Den har ikke hatt noen form for vinterskader. Den blomstret for første gang i 2004 med 3 blomsterklaser. I år, 2005, har den hatt mange klaser med blomstring i hele mai måned. Nyveksten har vært frapperende.

Plantebeskrivelse: Busk 2-6 m høy. Nye skudd dekket med kjertelhår. Bladene er avlange, lanseformede og ender i en tydelig spiss, 5-10 cm lange og 1-2,5 cm brede. Oversiden er glatt uten hår eller kjertler. Undersiden med midtribben er dekket av et matt, ullent, gulbrunt, ferskenfarget indument. Der er 6-12 blomster i klasen. Kronen er bred, klokkeformet, 5-lappet med dyp rød farge uten ganeflekker og med nektarposer. Der er 10-12 støvbærere.

Utbredelse: Sichuan og N.E. Yunnan i China. 1700- 3000 m. Oh.

Planten ble funnet første gang av Wilson i juni 1908 på Wa-shan i vest Sichuan.

Beskrevet av Rehder og Wilson i *Planta Wilsonianae* i 1913.

Rh.ochraceum synes å være en distinkt art, som likner på en småbladet *Rh. strigillosum* med indument over hele bladundersiden. Det har vært mye frem og tilbake vedrørende plantens plassering i det taxonomiske systemet. Davidian har i sitt storverk om genus *Rhododendron* i 1992 plassert planten i under-

Gjørevoll og har gode kunnskaper om emnet. Det var også Gjørevoll som først oppdaget den rike og spesielle floraen i området. Akkurat her ved Sølseggen er det kalkgrunn, og det gir en helt særegen flora. For mange plantearter er kalk en absolutt forutsetning for å trives, og de igjen blir såkalte *kalkindikatorer*; planter som viser at fjellet er kalkholdig. For Lapprosa gjelder dette i stor grad. Ulikt andre rhododendron, som er typiske surjordsplanter, må den ha kalkholdig grunn for å kunne etablere seg og vokse. Den skal også ha full sol og helt åpent lende, men samtidig fuktighet rundt røttene. Dette er en vanskelig kombinasjon som igjen begrenser utbredelsen. Den norske lapprosa regnes for umulig å dyrke i hager i lavlandet. Det blir rett og slett for varmt! Derimot kan varianter av *Rhododendron lapponicum* fra Sibir og Canada godt plantes i våre hager. Disse trives godt og er oftest en god del større enn den norske pygméen, men blomstene er ganske like.

Inntil for få år siden regnet en med at det bare var én viltvoksende rhododendron i Norge. Men nyere studier har innlemmet slekta *Ledum* i rhododendron. Det vil for oss si at en plante som heter finnmarkspors (*Ledum palustre*) nå er blitt omdefinert til å være rhododendron og har fått det botaniske navnet *Rhododendron tomentosum*. Men denne ligner ikke særlig på rhododendron slik vi er vant med å se dem.

Etter uker med regn og kjølig vær var det en befrielse å kunne gå i t-skjorte oppover mot 1400 meter. Venås pekte etter ei stund ut et område i ei sørhelling og kommanderte spredning og nitid søk. Rhododendronentusiastene gikk i gang med bøyde nakke og blikket stivt søkende over rabbene. Men noen lapproser fant vi ikke. Venås pekte ut nytt leteområde litt høyere og nytt søk startet. Også denne gangen med negativt resultat. En viss uro begynte å spre seg. Var turen forgjeves? Hadde kjentmannen tatt munnen for full eller var blomstringa over?

Stadig nye områder ble gjennom søkt. Venås ble ordknapp og en anelse anspent. Og rhododendrongjengen begynte å ta høyde for bomtur. Men så sto de der: *Rhododendron lapponicum* i full flor! Tre mann lå rett ut i lyngen. Nærstudier viste blålilla blomster og vakre mørke blad med de karakteristiske prikkene på over- og undersida. Kameraer ble henta fram og stilt inn på næropptak. Og nå var det plutselig fullt opp! Lapproser i mengder over hele området. Og alle sto i blomst. Tidspunktet var perfekt. Det er kanskje å ta hardt i å si at de rhododendronfrelste hadde tårer i øynene, men langt unna var det ikke. Andektige var vi i alle fall. Det er vel med dette som med alt annet, entusiaster med sære interesser er uforståelige for alle andre enn nettopp andre entusiaster. Andre vakre blomster i området var i alle fall helt uten interesse. Og de fem timene vi skulle kjøre for å komme hjem bekymret ingen. Vi hadde endelig sett Lapprosa.

seksjonen Neriflora, mens Cox og Cox i sin 'Encyclopedia' fra 1997 og likeså en gruppe chinesere med Fang Wenpei i spissen i "Sichuan Rhododendron of China" i 1986, plasserer den i underseksjonen Maculifera. Det finnes gode argumenter for begge valgene. Bladformen er imidlertid helt avvikende fra alle arter innen Neriflora, og morfologisk synes den å høre best sammen med planter i Maculifera.

Planten er lett å formere ved stiklinger. (Jeg har hatt et tilslag på ca. 50-60 %). Mine erfaringer med *Rh. ochraceum* er hittil bare positive, og den anbefales til alle rhodo-entusiaster.

Etter at planten i mange år ikke har vært under kultivering, ble den i henhold til Cox og Cox nyintrodusert, i 1995, og fra 1999 har den i plantekatalogen fra Glendoick Gardens blitt tilbudt under navnet: *ochraceum* CH 5072.

Litteratur: P.Cox: The larger species of Rhododendron (1979)
P.Cox og K.Cox: The Encyclopedia of Rhododendron species.(1997)

Davidian : Rhododendron Species, Bind 2: (1992)
Fang Wenpei: Sichuan Rhododendron of China. (1986)

Redaksjonens tips til skribenter i Lapprosen

Vi har lov å skrive med liten bokstav i vanlig tekst: **rhododendron**. Uhøytidelig kan vi også skrive **rhodoer**, **rhodo-entusiaster**, **rhodo-tur** og liknende. Nyere norske ordbøker anbefaler skriving uten h: rododendron.

Men så er det plantenavn. Her bruker vi **Rh.** med kursiv, ikke bare R. som jo betyr Rosa, som i *Rosa rugosa*. *Rh. lapponicum*. *Rhododendron lapponicum*.

I manus, håndskrift, gjelder understreking som kursiv, men ikke ellers. Ikke alt skal ha kursiv: hybridnavn skal rammes inn med: ' enkelt anførselstegn, f eks:

Rh. 'Gartendirektor Rieger', eller bare 'Gartendirektor Rieger'

Rh. 'Berliner Liebe' (*Rh. insigne* x *Rh.*'El Alamein') med begge foreldrene, hvor den førstnevnte, ='moren', er en art, den andre, pollendonoren, en hybrid.

Rh. yakushmanum 'Koichiro Wada' viser at den er en seleksjon av *Rh. yakushmanum*, ikke en hybrid. Men det er sjelden vi trenger å være SÅ nøye.

Formering à la Rheodor Felgen.

Tekst og foto ved Audun Arne, mars 2005.

Høsten 2003 hadde Torstein Borg stiklingskurs i Arendal. Det var full klaff Under den praktiske delen fikk jeg med meg en del kreativ saksing i hagen til Frode. Jeg hadde ikke tid og ork til å bygge proff settekasse. Oppsnappede kjerringråd begynte å surre i bakhodet. Ut fra gryende forståelse av forholdet mellom lys, varme og fuktighet foretok jeg noen logiske slutninger, vel vitende om faren for kortslutning.

Hva er nå dette for noe ?

Jeg plasserte en varmematte med aluminiumsfolie over seg mellom to isoporplater. Armaturet over er styrt av tidsur – 18 timer lys. Oppi en plastkasse står pottet med brøpøse over og strikk rundt. Andre pottet står på skåler, og en liten isoporkasse står med plastfolie over. Ettermanning går lett. Lyset når også en del stiklinger og et hundretalls frøsmårollinger som står og hylar og ikke fikk plass på undervarmen Jeg prøver å holde 18-20 grader på et vanlig termometer som ligger på isoporen. Det vil i praksis si hopp og sprett 15-20 grader. Man tager hva man haver. Jeg følte i starten at jeg var på tynn is og at hele greia var et sjansespill, men det er aldri farlig å prøve. Jeg ville eventuelt vite en del om hva man ikke bør gjøre. Lenge holdt jeg Rheodor-anlegget skjult for omverdenen. Flere ganger daglig sjekket jeg om det var dugg på posene og fortsatt grønt i pottene. I romjula begynte jeg å nappe for å sjekke rotfestet, og underet var skjedd. Jeg fikk ca. 50% klaff. Noen var nok satt for sent, noen var vel vannet i hjel, og noen ville vel ikke. Første års resultat står ute i vinter, og jeg håper de klarer seg. Jeg tenkte at dette er egentlig godt nok for meg, og jeg har ikke vurdert å endre på noe som helst. På bildet er det nå over 70 rotede, litt over 70%. De kunne vært pottet om midt i februar. Altså funker det!

Frøplantene vokser også. Jeg hadde ingen peiling på hvilken skjebne de skulle få etter første sommeren. Har ikke funnet noe litteratur om dette. Skulle de stå kjølig og mørkt, lyst og varmt, på gulvet, på en benk ved vinduet, ville de strekke seg og bli tynne. Muligens kan jeg si at jeg gjorde en logisk slutning om relativ balanse mellom lys, temperatur og vann. I hvert fall funker det slik det står nå. Jeg dusjer og småvanner jevnlig, og har også gjødslet forsiktig.

Jeg har erfart at de fleste rhodomane har sin måte å gjøre ting på. Jeg har nå funnet fram til min måte, og vil heretter kunne si med en viss autoritet at slik gjør jeg det. Resultatet gir en opplevelse av stolthet som grenser til selvros. Likevel hadde jeg ikke drømt om å gå til Lapprosen med finurlighetene. Anne var på jakt etter stoff, og snakket om å senke skuldrene litt og lure seg fram med det en har. Ikke så lavt som til min settekasse antydte jeg da, men hun var ikke umiddelbart enig. Så tok jeg mot til meg. Kanskje kan dette inspirere andre til å stå fram med lure greier som funker.

Hageselskapets Hagekulturpris 2005 til Ingvald Austrheim!

Ved Anne Tafjord – Kirkebø

Det var Jan Rune Hesjedal som takket på vegne av oss alle for at vi fikk komme til Kyrkjebø.
Foto Brage Byrå

I vår dro medlemmer fra DnR over Sognefjorden til Ingvald for å besøke hagen hans – et fantastisk anlegg! Vi var himmelfalne alle sammen, ikke bare over allsidigheten og mangfoldet, men også over plantenes flotte, sunne utseende. Her var de i god kultur, det er sikkert. Ingvald var ikke snauere på det, enn at han også bød på middag og kaffe. For å sitere formannen i foreningen vår: 'Og her drar vi til utlandet for å se flotte rhodohager, og så har vi noe sånt midt blant oss!' Hageselskapet Sogn og Fjordane har lenge tenkt å foreslå Ingvalds hage og hans anlegg nede ved uteområdet ved butikken på Kyrkjebø til vurdering for denne prisen. Da vi, leder for H. Sogn og Fjordane Solveig Sørbotten og jeg, snakket sammen, ble vi enige om å legge ved en uttalelse fra DnRs formann Pål Skagseth, for å underbygge søknaden. Vi sakser fra Påls brev:

'... Vi har vært kjente med at Ingvald har drevet med dyrkning og formering av Rhododendronplanter i minst 50 år. Og vi har forstått at han har tilegnet seg store kunnskaper og rik erfaring på dette området. Hvor utstrakt hans rhododendronen-gasjement har vært, har vi ikke kunnet forestille oss, da Ingvald er en meget beskjeden mann, som snakker lavt og ikke skryter av sitt verk.

Rykter har imidlertid gått om en enestående rhododendronsamling på Kyrkjebø hos Ingvald Austrheim. Den norske Rhododendronforening besluttet derfor siste vår å

foreta en medlemstur til Sogn med hagebesøk hos Ingvald. Den 22.mai gikk turen av stabelen, og de ca. 50 deltakere fra Bergen og Hordaland fikk en uforglemmelig opplevelse. Ryktene om en rhodosamling utenom det vanlige slo til for fullt. Det kan slås fast med en gang at maken til samling i privat eie ikke finnes i landet vårt, og knapt nok heller ikke i offentlig eie. Den intime hagen omkring huset er pertertlig stelt med en imponerende samling av blomstrende stauder, busker og trær, og ikke bare rhododendron. Men helt målløs ble vi først når vi ble ledet ut i utmarken i fjellskråningen ovenfor huset. Her var blomstrende rhododendron, arter og kultivarer, i alle mulige størrelser og blomsterfarger, plantet ut i mellom den lokale flora av trær og busker. Alle planter var godt merket, og i tillegg kunne Ingvald muntlig gjøre rede for de aller fleste planter i samlingen.

Vi er også kjente med at Ingvald Austrheim, i tillegg til sin egen hage/plantasje, har stått for hageanlegg med beplantninger i det offentlige rom i bygda til stor glede for sine sambygdinger.

Styret i Den norske Rhododendronforening vil herved støtte Hageselskapet Sogn og Fjordanes forslag til kandidat for Hagekulturprisen 2005. Ingvald Austrheim vil være en verdig vinner av denne prisen.'

Og så skjedde det vi alle ønsket: Ingvald Austrheim ble den verdige vinner av Årets Hagekulturpris i september 2005. Prisen er et tresnitt av kunstneren Odd Haakonsveen utformet som en diplom. Han vil få den overrekt av formannen i Hageselskapet, Jon Fløistad, ved en høytidelig kommunal anledning i høst.

Vi for vår del legger til at denne dagen da vi var hos Ingvald, den ble avsluttet hos Håkon Vangsnes og Nautesund planteskole. Veldig kjekt det også – og mange av oss hadde planter med hjem. Ikke uventet det heller...

Jan Valle, Ingvald Austrheim og A. Tafjord –Kirkebø diskuterer rhodoer.
Foto Brage Byrå

15. – 24. april: Skottlandtur 2005 – Rhododenronsafari med nogo attåt

Tekst og foto ved Kirsten Marie Storheim

”Hent meg her om ei veke” var kommentaren frå ein av deltakarane då han måtte stige på bussen att etter besøket i den første hagen. Kjenner du deg igjen?

Utsikt igjennom Glenarn Garden

Ein fantastisk tur! Å gjø ein beskrivelse av alt vi såg i hagane er ei håplaus oppgave. Her var mektige *Rhododendron* og andre tre av ein anseelig alder ned til nyplantingar og minivekstar. Her var oppbygging med mosegrodde steinar og torvblokker, her var plantingar i steintrau og mellom oppbygde ”steinrøyser”. Det var planta bunndekke og mellomplantingar: *Trillium*,

Primula, *Meconopsis*, *Helleborus*, og mange fleire. Vi fekk sjå kor viktig det er å tenkja heilskap, kva trivst og passar saman. Hovudmålet med turen var sjølvsgat rhodo-hagane, men vi fekk så mykje meir: Vakkert skotsk landskap frå sjø og hav til høgland og fjell, ispedd byar og borger og litt kultur. Maten var framifrå på hotella våre. Når alle deltakarane -25 personar, med Pål Skagseth som reiseleiar- dessutan med humør, gode kommentarar og faglege bidrag med vekslende tyngde ytte sitt, måtte det bli ein tiveleg tur. Stor takk til Pål Skagseth for eit framifrå opplegg og praktisk gjennomføring

Turen gjekk nordover kysten fra Newcastle til Edinburgh. Mot aust såg vi Nordsjøen og passerte Holy Island (Lindisfarne) der norske vikingar gjennomførde sitt første strandhogg i England i 793.

Branklyn Garden nær Perth er ein ”liten” hage med mengder av vakre, interessante og sjeldne planter. Hagen er lagt opp med stiar som snor seg mellom område med lauv- og bartre, *Rhododendron*, asalea, bed anlagt med torvblokker, steinbed og skredbed. *Rh. pseudochrysanthum*, *augustinii* og *thomsonii* stod mellom mykje anna i full blomst. Hagen har plantesalg, og fleire starta jakten på godbitar – underleg korleis dette jaktinstinktet blir vekt når ein plantesamlar ser kassar med planter.

Inverewe Garden. Vi køyrde mot nord-vest via Inverness og vidare over det skotske høglandet med store lyngheiar og hjorteflokkar som beita utan å la seg uroa av trafikk. Inverewe er ein imponerende, stor park. Men før Osgood Mackenzie byrja å anleggja ein hage her frå 1864, var det eit aude og vindope område på 57,8∞ N. I 1880-åra hadde han fått skogkledd eit område som deretter skulle gje ly og trivsel for mange vekstar frå andre himmelstrøk. Hagen har mange vegar og stiar i varierande høgde, så utan kart er det lett å gå seg vill. I skogbotnen spirde frøplanter. Det var fleire som gjekk med rumpa i veret som om dei var på blåbærtur.

Abriachan Garden & Nursery. Ein ”ny” hage i skotsk samanheng, påbegynt i 1984 av Mr & Mrs D. Davidson. Hagen som var både hobby og jobb for ekteparet, låg oppetter ein bratt skråning med utsyn over Loch Ness, oppbygd og halden på plass av mosegrodde steinar. Her var ikkje så mykje *Rh.*, men ei mengd andre planter som var sett ned mellom eksisterande lauvfellande tre. No blomstra ulike *Primula*, juleroser, lungeurt. Spesielt vakker var ein kvit dobbel primula (*Primula* ’Down Ansell’) som kjem i sal til hausten.

Vi køyrde vidare gjennom Glen More, dalføret som går gjennom det skotske høglandet frå Inverness og sørvestover til Fort William. Vi hadde tid til **Achnacloich Garden**, ein liten avstikker mot aust like før Oban. Utanfor huset, eller slottet?, stod ei velvaksen Douglasgran, planta då hagen vart etablert i 1840-åra. (Bilde 1) Her var ei mengd med stor gammal planting, både *Rh.* og andre tre. Det var ”nyplanting” av storblada *Rh.* i gammal skog der undergrunn av *Rh. ponticum* var blitt rydda i 1950-åra. Svært effektfullt med desse storblada plantene mellom trestammene.

Arduaine Garden ligg eit kort stykke sør for Oban. Det er ein stor hage, anlagt frå 1897 av Arthur Campbell, men det er Edmund og Harry Wright, eigarar frå 1971, si forteneeste at hagen framstår slik den gjer i dag. Dei starta med å rydda etter stormar som hadde herja i fleire år. Dei grov nye dammar, planta nytt og utvida beda, og ikkje minst utvida den store samlinga av *Rh.* Den vakraste hagen på turen?: Variasjon mellom villmark og velfriserte område, utsiktspunkt, dammar og ei mengd med tre og planter. Spesielt vakre var blomstrande *Rh. edgeworthii* og *lindleyi* (og krysningar mellom dei?), men desse er for sarte til utandørs bruk i vårt klima. Her var mykje *Rh.* som krev eit fuktig, mildt klima.

An Cala Garden ligg ut mot havet på øya Seil, og for å koma dit passerte vi over Clachan Bridge (Atlanterhavsbrua) bygt i 1791. Forsiktig advarsel før ankomst: ”Selvplukk ikkje tillatt”. Hagen var anlagt i 1930-åra, ein tydeleg ”designa” hage med vekt på harmoniske element: oppbygde bed avgrensa av grønne plenar. Framtredande no var japanske kirsebærtre i full blomst. Ein liten bekk med eit fossefall rann tvers gjennom hagen, på den grønne plenen gjekk det ”sauer” og beita;

desse var kunstferdig utforma av netting. I enden av ein dam var det bygt tempel til vinguden Dionysos. Ein 5 m høg mur gav hagen ly mot Atlanteren.

Torsdag tok fleire turen til øya Iona som i omlag 1000 år var eit religiøst midtpunkt for Skottland og Irland og utgangspunktet for kristninga av Skottland. Iona er også samanvevd med norsk mellomalderhistorie. Klosteret her låg under erkebispetet i Nidaros i tida 1154 – 1266.

Så gjekk turen austover igjen, først til Helensburg og **Glenarn Garden** anlagt i 1840-åra. (Bilde 2) Hagen ligg i ei skjerma dalside og er kjent for sin store samling av storblada og til dels tandre *Rh*-arter. Ein *Rh. falconeri* ved huset kan vera frå frø samla under Joseph Hooker's ekspedisjon til Sikkim i 1848-51, men dette er ikkje bekrefta. Denne *Rh.* er "dubbed as one of the Giants of the west". Ein stor fjellhage er anlagt i bruddet der dei tok ut stein for å byggja huset på eigedomen. Fra 1927 og dei neste 50 åra forma brørne Archie og Sandy Gibson hagen og laga også arkiv,

Kenneth Cox ved ein velvaksen *Rh.* 'Taurus'

kalla Bibelen, over opphavet og livsløpet til den enkelte planta (dette kan vera ein god idé for fleire av oss). Michael og Sue Thornley overtok i 1983 hagen som då var blitt ein del overgrodd. Nå var her ryddig og velstelt med friske og frodige planter. Velsmakande lunch med vin vart servert i hagen før avreise. Ein personleg hage, hyggeleg vertskap - eit av høgdepunkta på turen.

Glendoick Garden er "a must" for alle som reiser til Skottland på rhododendron tur. Først ein runde i hagesenteret – ei overflod av planter for sal, hagebøker og elles alt ein treng til hagearbeid. Hadde vi hatt betre tid kunne vi også besøkt nurseriet der det skulle vera mykje "smågodt" for rhodomane. Kenneth Cox viste oss rundt i hagen. Hagen har både gammal planting og nyetablerte område.

Royal Botanic Garden Edinburgh. Hagen har alt, frå mektige tre der storblada *Rh.* finn ly, til mini alpine planter i hus og steintrau. Fjellhagen med over 5000 planter, fossar, bekker og dammar er imponerende.

Rhododendron er her forkortet til *Rh.* av omsyn t plassen.

Vi har gleden av å invitere til medlemsmøte

Tirsdag den 15. november kl 19.00

i Bjørgvin Videregående skoles kantine i Strandgaten 195.
(Parkeringsplasser finnes i området; i Strandgaten vis a vis skolen, på kaien nedenfor C. Sundts gt. og på Tollbodalmeningen)

Program:

Lysbilledshow fra medlemstur til Skottland 15. - 24.april
og vårtur til Kyrkjebø den 21.mai.
Demonstrasjon og omtale av planteskilt
(leverandører, priser, varighet, merkepenner m.m.).

Planteauksjon og utlodning av Rhododendron med mer.
Inngangspenger kr. 20,-

Av hensyn til servering ber vi om påmelding til vår sekretær
Anne Lise Arnesen, tlf.arb. 55 58 95 14, tlf. priv. 55 90 17 51.
E - post. anne.arnesen@jurfa.uib.no

Vel møtt til en hyggelig kveld.

Styret i Den norske Rhododendronforening.

Den norske rhododendronforening avd. Øst inviterer til

FØRJULSMØTE I ØST

Professor Magne Bruun kåserer og viser lysbilleder over temaet
"Blue Ridge Parkways, Virginia, USA."
Medlemmer viser lysbilleder/forteller om sine lokale rhododendronerfaringer.
Gryterett m/kaffe serveres. Ta gjerne med ledsager!

Sende påmelding til Arnfinn Nypan: tlf. 69305618/69313443 eller
e-post arny@fredrikstad.kommune.no.
Påmeldingsfrist mandag 7.november. Pris: ca.kr. 300.-

Hjertelig velkommen! Hilsen styret

Ps.Veibeskrivelse sendes de som ber om det ved påmelding
Se vår hjemmeside: www.fylkesmannen.no/ostfold.

Protokoll fra årsmøtet i Den norske rhododendronforening, avd. ØST.

Avholdt på Røed Gård, Jeløy, Moss 23.april, 2005.

Det var 11 stemmeberettigede medlemmer tilstede. Ingen hadde merknader til innkallingen.

Sak 1:

Sveinung Skjold ble valgt til dirigent.

Sak 2:

Turid H. Bergerøy ble valgt til referent.

Sak 3:

Eldbjørg Been og Sigurd Bretteville-Jensen ble valgt til å underskrive protokollen.

Sak 4:

Årsmeldingen ble enstemmig vedtatt.

Sak 5:

Regnskap og budsjett ble enstemmig vedtatt.

Sak 6:

Innkomne forslag. Det var ikke innkommet noen forslag.

Sak 7:

Valgkomiteens forslag ble enstemmig vedtatt. Valgene ble som følger: Turid H. Bergerøy, leder, valgt for 1 år. Arnfinn Nypan, styremedlem, valgt for 2 år.

Sveinung Skjold, styremedlem, valgt for 1 år.

Varamedlemmer: Erik Tage Gustavsson og Roger Karlsen, begge valgt for 1 år.

Revisor: Berit Ramleth, valgt for 1 år.

Valgkomitee: Jens Holmboe. Et supplerende medlem skal velges senere. Begge velges for 1 år.

Sak 8:

Godkjenning av vedtekter for Den norske rhododendronforening, avd. ØST (dat.1.3.-05 /styrebehandlet) ble gitt noen mindre endringer. De justerte vedtektene følger denne protokollen.

.....

Sak utenom det formelle årsmøtekartet:

Forslag til årsprogram for Den norske rhododendronforening, avd. ØST:

Årsmøtet ga sin tilslutning til programmet.

Ref.: Turid H. Bergerøy, 25.4.2005.

Vedlegg: Vedtekter for Den norske rhododendronforening, avd. ØST. Vedtatt i årsmøtet 23.4.2005.

Styret i Den norske Rhododendronforening - Avdeling Øst: F.v.: Arnfinn Nypan, Turid H. Bergerøy(leder) og Sveinung Skjold

Årsmøte og fagdag for Den norske Rhododendronforening, avd. ØST.

Røed gård, Jeløy, Moss, 23.april 2005.

Eiendommen ligger i Søndre Jeløy landskapsvernområde

Gårdsanlegget representerer en stor rosesamling, mange stauder og svært interessante trær. Man har leid ut lokaler til bl.a. kunstnerisk og håndverksmessig virksomhet av mange kategorier. Gården har dyr og en meget velrennomert kafé, kun med hjemmebak fra gårdens egen produksjon. Ekteparet Mamen tok oss med i sin vakkert restaurerte hovedbygning og fortalte om gårdens historie og viste de vakre interiørene i den spennende hovedbygningen. Vi så også hageanlegget med fiskedam, en ny "borggård" under etablering med tanke på en nær forestående maleriutstilling som Mamen selv skulle holde i friluft.

Tross litt kjølig vårvær kunne vi innta kaffen utendørs i en sjarmerende kaféhage. Besøket inspirerte sikkert våre medlemmer til flere besøk. Vi gjør også våre medlemmer som ikke deltok på dette arrangementet oppmerksom på dette fine stedet som et utfluktsobjekt.

Ref.: Turid H. Bergerøy.

Hagebesøk i Østfold

Tekst og foto ved Arnfinn Nypan

Rh. 'Lavendula' (*Rh. russatum* x *Rh. saluenense*) x *Rh. rubiginosum*) Rødfiolette / lavendelblå blomster i løse klaser, meget riktblomstrende, aromatisk bladverk.

RHODO – ØST arrangerte 4. juni 2005 hagebesøk hos medlemmer i Sarpsborg – Fredrikstad-området. På disse trakter kan vårdagene ofte være tørre, men denne lørdagen var det nødvendig med regnklær nesten hele dagen.

12-15 besøkende møtte opp i hagen til Berit og Arnfinn Nypan i Fredrikstad, en liten byhage med snaut 500 kvm som er terrassert i to nivåer. De første rhododendron ble plantet i 1976, men mesteparten er fra 1996 eller senere. Jordsmonnet er opprinnelig hardpakket grusmorene. Jorda i bedene er skiftet ut for rhododendron og det ser ut til at dette går rimelig bra for mange kultivarer. På befaringsdagen var mange av disse i full blomst, f.eks *Rh. 'Berliner Liebe'*, *Rh. 'Lissabon'*, *Rh. 'Gartendirektor Rieger'*, *Rh. 'Lavendula'* og *Rh. 'Louisella'*, mens flertallet har sitt toppnivå i blomstringen mellom 10 og 20. juni.

I løpet av formiddagen forflyttet vi oss til hagen til Dagny og Leif Lunde ved Greåker utenfor Sarpsborg, en velstelt, innholdsrik og allsidig hage med god terrengetilpasning og mange spennende planteslag. Til lystig planteprat ble det servert kaffe og kaker, og medbragt niste kom fram. Dagny orienterte om stedet og områdets kulturhistorie. Leif har i flere år vært aktiv i Roseforeningen og i hagen har det lenge vært rhododendron og frodige roser. Tomta som er delvis skogbevokst ligger vestvendt med nydelig utsikt over Visterflo og det frodige kulturlandskapet i Rolvsøy. Av planter som har spesielt god utvikling nevnes 'Puerto' og 'Jackwill', begge plantet for ca 5 år siden.

Denne våren har Dagny og Leif gjennomført et omfattende rhododendron-prosjekt med opparbeiding og beplantning av en helt ny del av hagen inntil en markert fjellvegg. Her er det lagt tilrette for å få en frodig og fin utvikling av rhodoene, og det blir spennende å følge etableringen og utviklingen – årets utvikling så langt har vært veldig bra.

Like i nærheten ligger hagen til Tordis og Sigurd Bretteville Jensen. Sigurd er mangeårig medlem av foreningen, og er aktiv også i forhold til hageforeninger. Høsten 2004 holdt han forelesninger for hagelaget i Halden som arrangerte kurs om

Rhododendron. Ildsjelene i Halden har anlagt en stor Rhododendronbeplantning ved Fredriksten Festning i år og de var spesielt innbudt til å delta på lørdagens hagevandring. Kanskje vi får flere medlemmer derfra - har allerede fått et nytt medlem.

Hagen til Tordis og Sigurd er en fin naturtomt bevokst med

furu-trær og stedegen røsslyng. Her er det over lang tid plantet inn mange Rhododendron – ca 60 slag i alt - og mange andre planteslag, særlig stauder. En idyllisk liten dam er anlagt like ved terrassen og hagestuen og blir til hagens sentum. Av rhodoer som har spesielt god utvikling nevner Sigurd : *Rh. 'Gartendirektor Glocker'*, *Rh. 'Fraseri'*, *Rh. 'Graf Lennart'*, *Rh. 'Princess Anne'*, *Rh. 'Scintillation'*, *'Fantastica'* og *Rh. 'Golden Eagle'*. *Rh. 'Frank Galsworthy'* er en sjeldenhet, og den viser også god utvikling.

Rh. 'Hot Shot' hos S. Bretteville-Jensen

Tordis og Sigurd foran sin flotte *Rh. 'Gartendirektor Glocker'* (*Rh. 'Doncaster'* x *Rh. williamsianum*) Plantet ca 1990. Klokkeformede kirsebærrøde blomster, bronsefarget nyvekst, røde knopper ('Fantastica' til venstre).

De store plantejegerne. Del 3

Redaksjonen takker Ole Jonny Larsen for at vi får trykke denne serien med spennende portretter av plantejegere som han har plukket frem. Noen kjenner vi, og noen vil være mer ukjente for mange av oss. Kanskje denne artikkelserien vil inspirere til videre lesing? Red. har ikke sjekket opplysningene i denne serien og står følgelig ikke inne for korrektheten av det som fortelles. Del 2 sto i forrige nummer.

ALLAN CUNNINGHAM (1791 – 1839)

Ved Ole Jonny Larsen

Cunningham representerer noe som dessverre ble typisk for mange plantesamlere; et hardt og kort liv. Han ble bare 48 år og 19 av dem tilbrakte han på utrettelige ekspedisjoner rundt i Australia og New Zealand. Fra han var 23 til han var 40 år bodde han sammenhengende i Australia, og etter seks rastløse år i hjemlandet der han hele tiden lengtet til det frie og åpne landskapet i Australia, vendte han tilbake i 1837 for å tilbringe sine siste to år der. Han var som så mange andre sendt ut fra den berømte kongelige institusjonen Kew Gardens i London. Denne hadde den største og mest rikholdige samling av planter på kloden på den tiden og var et senter for botanisk forskning.

Allan Cunningham var født i London i 1791. Han begynte sin yrkeskarriere i et transportfirma, men kjedet seg og søkte seg over til en assistentstilling i Kew. Her viste han gode evner og ble etter hvert lagt merke til av den berømte direktøren Sir Joseph Banks, selv en stor plantejeger i yngre år. Banks hadde selv besøkt Australia over 40 år tidligere på en jordomseiling med kaptein Cook, og han hadde aldri glemte de fantastiske urtene, buskene og trærne han hadde sett der. Han hadde i alle år siden drømt om å ha en samling av disse plantene i drivhusene i Kew. Nå valgte han ut Cunningham til å gjøre denne jobben for seg.

Cunningham kom til Australia i 1816 og startet et 17 år langt sammenhengende innsamlingsarbeid av både planter og frø. Materialet ble sendt hjem med skip etter hvert som Cunningham rakk å pakke og ordne det. Han gjorde mange strabasiøse reiser både i innlandet og langs kysten. Flere ganger var han i konflikt med aboriginerne, urfolket i Australia, og flere situasjoner var farlige. Naturen i det indre av Australia er tørr og ugjestmild, og bare spesialister som aboriginerne kunne leve der over tid. Cunningham og folkene hans holdt flere ganger på å dø av tørst under reisene innover i landet.

Han reiste også mye langs kysten med båt og gikk i land fra denne for å samle. Den australske kysten er full av korallrev og er et farefullt farvann. Landet var dårlig kartlagt, og flere farefulle situasjoner oppsto både til havs og i land. Det harde livet

tærte hardt på kreftene til Cunningham, og i det siste brevet til oppdragsgiveren Joseph Banks skrev han: ”...jeg ber deg, min kjære herre, å motta dette brevet skrevet av en avfeldig, for tidlig eldet, reisende mann”. Han døde i Sydney i 1838.

Cunningham førte et enormt plantemateriale hjem til Kew Gardens. De levende plantene han samlet var først og fremst tenkt til innendørs dyrking i veksthus. Noen av dem viste seg å klare seg utendørs i England, men langt flere av plantene fra Australia og øyene i nærheten har i de etterfølgende århundrene satt sitt preg på hager og landskap rundt Middelhavet. Navn som Olearia, Acacie, Banksia og Hibiscus er kjent av de fleste. Noen av eucalyptusartene som er innført fra Australia, har fullstendig endret naturen flere steder de har blitt innført – både på godt og vondt. I de senere år har fjellplanter fra New Zealand også vandret inn i norske hager, men det er en annen historie.

DAVID DOUGLAS (1799 – 1834)

Ved Ole Jonny Larsen

Douglas er enda et av mange eksempler på at plantejegerne levde farlig og ofte døde unge. Han reiste og arbeidet i noen intense år og ble brutalt drept av en vill okse etter å ha falt ned i en kamuflert kvegfelle. Alle hans innsamlinger foregikk i Nord-Amerika, og han oppdaget og innførte mange nye arter fra den amerikanske floraen til England og Europa. Her må særlig den betydningsfulle douglasgranen nevnes.

David Douglas var nærmest en villstyring fra barnsben av. Han stakk stadig av fra skolen for å farte rundt i skogene og fjellene i Perthshire der han var født. Allerede som tiåring ble han tilsatt som gartnerlærling hos jarlen av Mansfield. Han må ha imponert jarlen, for han lot Douglas få tilgang til sitt private bibliotek med botaniske bøker. Elleve år senere avanserte han til The Royal Botanic Garden i Glasgow, og bare tre år etter ble han utnevnt til plantesamler i Amerika for the Royal Horticultural Society. I 1825 satte han for første gang foten på amerikansk jord, 26 år gammel.

Ulikt mange av sine mer adelige yrkesbrødre som tok med sine engelske gentleman-tradisjoner ut i felten, levde Douglas meget primitivt. Han bodde i telt og senere i en enkel barhytte. Vinterstid kunne vatnet stå en fot over gulvet i hytta hans! Han jobbet så lenge og hardt hver dag at han ofte sovnet over kjøttgrytene for å finne dem istykkerbrent om morgenen. Ellers så ikke langvarig mangel på mat ut til å affisere ham noe særlig.

En gang han skulle krysse en bred og kald elv, måtte han selv svømme naken over to ganger for å redde frø, planter og utstyr fra å bli ødelagt. Da han etter måneder med innsamling skulle overnatte i ei primitiv nybyggerhytte, ble det meste av

frøsamlingene og herbariearkene spist av sultne rotter! Han var også spesiell som plantesamler med det at han besteg høye fjelltopper bare for fornøyselsens skyld.

David Douglas var en tøffing tvers igjennom. Hans egen forpleining var totalt underordnet den store oppgaven i livet hans; å samle planter. Elendige boforhold, matmangel, kulde og regn, ingenting syntes å bety noe. Det var nærmest noe faki-raktig over hele framtoningen. I dag ville han vel fått et klart macho-stempel. Det kan muligens også være grunnen til at han etter hvert kom godt ut av det med indianerne i området rundt Fort Vancouver der han holdt til. De kalte han "The Grass Man" fordi han samlet på det som for dem var ubetydelige planter. Men han nøt stor respekt blant indianerne fordi han kunne skyte fugler i flukt, en kunst de ikke behersket. Noen ganger kunne de imidlertid sette ham på prøver for å utfordre motet hans, noe han stort sett taklet bra, både med list, mot, barskhets og lang erfaring fra liv i naturen. Andre steder i Amerika hadde han langt større problemer i forhold til indianerne, som oppfattet alle hvite menn som inntrengere som var ute etter landet og jaktmarkene deres. Flere situasjoner kunne lett ha ført til døden, men han kom alltid unna med livet i behold.

Men tøffhet til tross, også Douglas ble ensom og melankolsk etter uker alene i villmarken. Når han en sjelden gang fikk brev fra England, leste han dem i filler og kunne dem snart utenat. Dette synes å være en skjebne han delte med mange av de store plantejegerne. De var langt hjemmefra på en helt annen måte enn i dag. Når en i dag bare trenger timer for å komme hjem nesten hvor det skal være fra, dreide det seg om måneder på Douglas' tid. Det var før telefonen, og brev tok like lang tid som personreisene. At flere av dem også var gift, er vanskelig å skjønne når vi vet at de kunne være borte i årevis av gangen.

I 1927, tre år etter at han reiste ut på sine strabasjose innsamlinger i Nord-Amerika, var han tilbake i England. Han ble sterkt anerkjent for innsatsen, og fikk medlemskap i flere prestisjetunge organisasjoner innen botanikk, geologi og zoologi. Dessverre gikk alt skrytet til hodet på han, og han ble etter hvert arrogant og kranglete. Sir William Hooker, direktør ved Kew, klarte bare med store anstrengelser å redde karrieren hans fra å bli totalt spolert. Tross dette har hagefolk mye å takke Douglas for. Han introduserte viktige planter som til Europa som siden har vært "must" i mange hager. Vanlig mahonia finnes for eks. i svært mange norske hager. Kvitkornell, gulfuru, gjøgler, pioner, flere penstemon og viktige lupiner er også blant hans innsamlingsnummer. For varmere breddegrader er den vinterblomstrende *Garrya elliptica* en svært sentral oppdagelse.

Han reiste tilbake til Amerika for nye tre år i 1929, men lite er kjent fra denne siste ekspedisjonen bl.a. fordi notatene hans er gått tapt. Han skulle reise gjennom både

Alaska og Sibir, men valgte i stedet Hawaii på grunn av sin fascinasjon for vulkaner. Og her var det han til slutt fikk sin tragiske og brutale endelikt.

Her har vi benyttet Kirsten Marie Storheims bilde fra Skottlandsturen til illustrasjon: bildet av alle deltagerne er tatt ved Douglasgrana i Achnacloch Garden

Red.s kommentar:

Douglasgrana regnes av mange som den vakreste av alle nåletrær. Det ligner både på vanlig gran og på edelgran. De høyeste trærne i Norge er ca. 40 m som er en tredjedel av det maksimale. Positivt er det også at den bryter på gammel ved, i motsetning til mange andre bartrær.

Utstilling av rhododendronbilder.

Ved Gunnar Gilberg

Våren 2005 hadde Paul Sørensen en fotoutstilling med utelukkende rhododendron-motiver i Galleri Haganes i Fjell. Paul har lenge dyrket rhododendron i sin hage og vil være kjent som teknisk redaktør for Lapprosen i en periode. Han er en usedvanlig dyktig amatørfotograf og har dyrket sin hobby intenst i snart 40 år. Hans utstilling på Haganes vakte stor oppmerksomhet og det var en lang rekke kjøpere. Særlig populære var fotografiene som var bearbejdet grafisk på datamaskin. Her har Paul gitt bildene en ny dimensjon, og han er kanskje den første som har gitt seg i kast med rhododendron på denne måten – en kunstnerisk seier!

Men Paul Sørensen er ikke den eneste som har vist rhododendronbilder i galleriet på Haganes i år. Fotografen Jon Magne Fjeldstad presenterte også flere rhododendronbilder på sin utstilling i mai. Og Sveinung Klyve kjørte sitt lysbildeprogram om Olav Tjore og Tjorehagen. Deretter holdt han et halvtimes foredrag om Tjorehagen i dag.

Fremmøtet til disse utstillingene var godt og det er tydelig at interessen for rhododendronens store anvendelighet bare øker.

Kan vi få din e-post adresse ?

For å spare porto, og for raskt å kunne komme i kontakt med våre medlemmer, hadde det vært fint om du som har og bruker e-post, sender din adresse til Terhi, som administrerer vårt medlemsregister. Denne oppfordringen gjelder uansett hvor i landet man har sin lokalforening. Ikke alle bruker data, og disse vil selvsagt få informasjon via posten. Men for dere som sender inn e-post adresse, kan vi enkelt gi dere en påminning i forkant av møter og aktiviteter.

Send til: terhi.pousi@sah.uib.no

Samarbeid er tingen!

Ved Audun Arne

Hageselskapet Aust-Agder har invitert Rhododendron Sør til sine fellesmøter med fylkets avdelinger, ut fra uttrykt behov for samarbeid. Det har vist seg at lokal-lagene har noe distanse til rhododendronens mysterier, og det uttales klare ønsker om informasjon og kunnskap. Etter fellesmøtet høsten –04 er jeg invitert til 3 lokallag med foredrag. Risør (over 50 framsmøtte) er allerede avviklet, og jeg tror det har dukket opp noen flere rhodoer i Risør i sommer. Mitt store ønske er å kunne organisere en underavdeling, en rhodovenneforening, i denne regionen.

Rhododendron Sør hadde stand hos Lundberg planteskole og hagesenter 11.-15. mai. Vi hadde en ide om at altfor mange besøkende i et hagesenter går lett forbi rhodoene, og vi har stigende omsorg for de rhodoene som folk drar med seg hjem til en tilfeldig skjebne. Lundberg var meget positiv til samarbeid. Han hadde tilført et rikholdig assortiment av rhodoer, og betalte annonsen. Vi fikk en strategisk plassering, og kunne hente inn alt vi ville av rhodoer og følgeplanter til illustrasjon. Alle rhodo-produkter var på tilbud. Vi hadde selv en fin reportasje i Agderposten. Vi viste "alle som kom forbi" hvordan man blander jord, vedlikeholder, steller videre, og misjonerte fritt om hvordan man kan oppleve rhododendron i et totalmiljø. Det var særlig spennende når folk fikk en opplevelse av nye muligheter i sin egen have. Dette er jo selve motivasjonen. Mange kunder kom tilbake for å høre mer. Vi fikk nye medlemmer. Flere dukket opp på visninger. Vi hadde stor opplevelse av at dette var et nyttig tiltak for alle parter, og det kommer til å bli tradisjon hos Lundberg, med to påfølgende fre/lø i mai.

Er latin helt gresk ?

Kurs i rhododendronnavn

**Generelt om navnsetting av ville planter og kultivarer,
om navnenes betydning og anvendelse.**

v/ professor Per Magnus Jørgensen

Kurset går over 3 onsdagskvelder, med 2 forelesningstimer hver.

Tidspunkt 12. oktober, 19. oktober og 2. november, kl 19.00-21.00

Sted Bjørgvin videregående skole, Strandgaten 195, Bergen.

Kursavgift 150 kr

Påmelding til Terhi Pousi terhi.pousi@sah.uib.no tlf 55 22 95 08 snarest

Min favoritt:

Rh. 'Teddy Bear', en hybrid mellom *Rh. yakushmanum* og *Rh. bureavii*

Tekst og foto ved Arnfinn Nypan

Rh. 'Teddy Bear' mens blomstene ennå er sart rosa.

Jeg har et fint eksemplar av 'Teddy Bear', plantet under et pæretre og ved kanten av en 80 cm høy rullestensmur. Den har vist sammenhengende god utvikling og vært uten frostskafer. Den er plantet i et 80 cm bredt plantehull som er tilført torvblandet jordsmønn i ca 40 cm dybde. Dette er en topp hybrid med usedvanlig mange gode egenskaper. Den begynte å blomstre hos meg etter 5 år, og siden har blomstringen vært rik og stabil. Den er frisk og sunn, og bladverket er bemerkelsesverdig frodig med sitt mørke grønne til brunaktige utseende.

Det har vært vanskelig å finne opplysninger om denne hybriden, og hittil har jeg bare funnet omtale av 'Teddy Bear' i H. Hachmanns sortimentskatalog 1998 – 2000. Jeg siterer derfor fra katalogen: '*Teddy Bear*' (*B. Briggs 1991, USA*)

Neue schönbelaubte Züchtung, die aus einer Kreuzung der Wildarten *Rh. yakushmanum* x *Rh. bureavii* entstand. Knospen zartrosa getönt, trichterförmig-glockige Blüten weiss. Blütenstutz 9 cm hoch, 11 cm breit, mit 10 – 12 Blüten besetzt, Ø der einzelnblüte 7,2 - 8 cm.

Blütezeit 25.4 – 12.5. Erst als ältere Pflanze ab 50 cm Größe blühend. Sehr auffällige, schöne und üppige Belaubung, jung hellbraunwollig behaart, ausgereifte Blätter im Herbst dann oberseits hübsch glänzend grün, unterseits mit starkem herrlich zimtbraunem Indumentum geschmückt. Breitkompakte Wuchsform, 10 jährig etwa 70 cm hoch, 100 cm breit. Winterhart bis -20 Gr. C."

Jeg kjenner til at Tommy Ahnby (Gullmarsfjordens Plantskola) i Munkedal, Sverige, har 'Teddy Bear' og i plantelisten for Zetas – "finsmakarens trädgård", ved Södertälje, er 'Teddy Bear' ført opp for 'son I – III (I – IV)', (son I er Malmötraktene og noe nordover)

'Teddy Bear' har fått tegnet +++ som står for "Utsøkt". Planter som får denne

klassifisering har følgende egenskaper: "På alle sätt utsøkt, når det gjelder form, bladverk og sundhet. Ofta med delikata blommor, vacker bark eller fin höstfärg. Har inte visat några anmärkningsvärda brister."

Det er jo litt av en karakterrekke 'Teddy Bear' har fått med denne klassifiseringen!

Rh. 'Teddy Bear' – nyveksten kommer raskt i gang etter blomstringen

Og jeg slutter meg til jubelen! Jeg mener 'Teddy Bear' bør inngå i sortimentet i mange norske planteskoler og hagesentre, men jeg kjenner ikke til at den er å få tak i. Selv har jeg kjøpt den hos Onsøy Planteskole, sannsynligvis i 1995. De har nok kjøpt den inn fra Gimle Planteskole. Sigurd Bretteville Jensen har et eksemplar i hagen sin ved Greåker, og der er den også i god utvikling.

Rh. 'Teddy Bear' I Arnfinns hage 10.mai 2004. Planten har full blomstring fram til 20.mai. Planten har stått 9 år på dette stedet.

Planter til våren 2006?

Interessen for å importere planter fra Skottland synes fortsatt å være stor. Mange av oss er stadig på leit etter spesielle og kanskje litt sjeldne planter som vi ikke finner i Norge.

Sommeren er jo over. Det lakker mot vintersolverv og planlegging av en ny sesong i hagen. Fram med bøker og brosjyrer! Bla litt fram og tilbake. Et par nye plante-bekjentskaper skulle vel være spennende?

Glendoick Gardens Ltd, Glendoick, Perth PH2 7NS, Scotland, er adressen også i år. De har er fantastisk utvalg og en veldig fin katalog. Utvalget er jo tross alt begrenset, så vi kan ikke gjøre regning med å få alt vi bestiller.

Telefon: (44)01738 860205 Telefax: (44)01738 860630
www.glendoick.com E-post: sales@glendoick.com

Vi setter bestillingsfristen til **31.12.2005**. Utsendelse etter påsken 06!

Bestillingen sendes: Torbjørn Lem Gjesteland, Dreggen 10-12, 5003 Bergen
E-post: ttgjeste@online.no

Følgende planter som ikke kunne skaffes i fjor, er nå tilgjengelige:

- 1 *Rh. thayerianum*
- 1 *Rh.* 'Horizon Monarch'
- 2 *Rh. charitopes* 25570
- 1 *Rh. coryanum*
- 1 *Rh. sphaeroblastum* var. *wumengense* CNW 1501
- 2 *Rh. balangense*
- 1 *Rh. brachyanthum* var. *hypenanthum* C 6051
- 1 *Rh. taliense* SBEC 0350
- 1 *Rh. dauricum* 'Hokkaido' x *leucapsis* (= 'Sanderling')
- 1 *Rh. edgeworthii* x *dendrocharis*
- 1 *Rh. lapponicum*
- 1 *Rh. ambiguum* 'Golden Summit' KR 195
- 1 *Rh.* 'Cynthia'
- 1 *Rh.* 'Lem's Cameo'
- 1 *Rh. oreotrephe*s 'Pentland' A.M. dark
- 1 *Rh. coeloneuron* C& H 7183
- 1 *Rh.* 'Midnight Mystique'
- 1 *Camelia* 'Cornish Snow'
- 1 *Hydrangea serrata* 'Preziosa'
- 1 *Kalmia latifolia* 'Sarah'

Styrets sammensetning

Leder

Pål A. Skagseth, Snekkeviksv. 82, 5239 Rådal. tlf 55 22 64 35.

e-post anto-sk@online.no

Sekretær

Anne Lise Arnesen, Sydnesgt.1, 5010 Bergen tlf 55 90 17 51

e.post Anne.Arnese@jurfa.uib.no tlf jobb 55 58 95 14

Styremedlemmer

Aud Danielsen Lyngveien 53, 5101 Eidsvågsneset. tlf. 55 25 61 53

epost: Aud.Danielsen@jur.uib.no - telefon jobb 55 58 95 60

Olaf Hammersland, Hammerslandgrenda 62, 5251 Søreidgrend tlf. 55 12 06 81

Jan Rune Hesjedal, Lepsøyeneset 106, 5216 Lepsøy tlf. 56 30 61 19

Varamedlemmer

Terhi Pousi, Mildev. 116, 5259 Hjeltestad tlf. 55 22 95 08

Turid Bergerøy, Janitzhagen 18, 1526 Moss tlf. 69 26 08 45

Audun Arne, Eikeveien 3, 4824 Bjorbekk. tlf. 37 09 49 40

Leder Rhododendron Sør

Audun Arne, Eikeveien 3, 4824 Bjorbekk. tlf. 37 09 49 40

Interimstyre Rhododendron Øst

Turid Bergerøy, Voldskogen 7, 1580 Rygge tlf. 69 26 08 45

Leder Interimstyre Rhododendron Vest

Torstein Borg, e-post torsbo@frisurf.no tlf. 53 43 50 77

Frøforvaltere

Torstein Borg, 5694 Onarheim tlf. 53 43 50 77

Jan Valle, 5912 Seim. tlf. 56 35 17 82

Internettredaktør

Vidar Winsnes, e-post : viwins@online.no

Vår internettadresse er: www.rhododendron.no

Utgiver av Lapprosen: Den norske Rhododendronforening, Postboks 1325, 5811 Bergen. I redaksjonen:

Redaktør Anne Tafjord-Kirkebø

Tlf. 55 95 21 21, e-post anne@brage.biz

Gerd Jørgensen

Tlf. 55 28 36 85, e-post gerd.jorgensen@senswave.com

Vi Gratulererer !